

**Een archeologische begeleiding in het
kader van Centrumplan fase 1,
Smeltkroes Bibliotheek langs de
Kerkstraat te Ulft, gemeente Oude
IJsselstreek (Gld.)**

J.J. van Ams & M.J.M. de Wit

ARC-Rapporten 2010-16

Groningen
6 oktober 2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologische begeleiding in het kader van Centrumplan fase 1,
Smeltkroes Bibliotheek langs de Kerkstraat te Ulft, gemeente Oude
IJsselstreek (Gld.)

ARC-Rapporten 2010-16
ARC-Projectcode 2009/710

Opdrachtgever
Planoform Vastgoedontwikkeling, dhr. J. Boschloo
Bevoegd gezag
Gemeente Oude IJsselstreek, vertegenwoordigd door dhr. M. Kocken,
regionaal archeoloog Regio Achterhoek
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer onderzoek
37855

Tekst
J.J. van Ams & M.J.M. de Wit
Afbeeldingen
J.J. van Ams & B. Schomaker
Tekstuele aanpassingen en redactie
N. van Malssen & K. Otten

Status
definitieve versie

Autorisatie — C. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 6 oktober 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

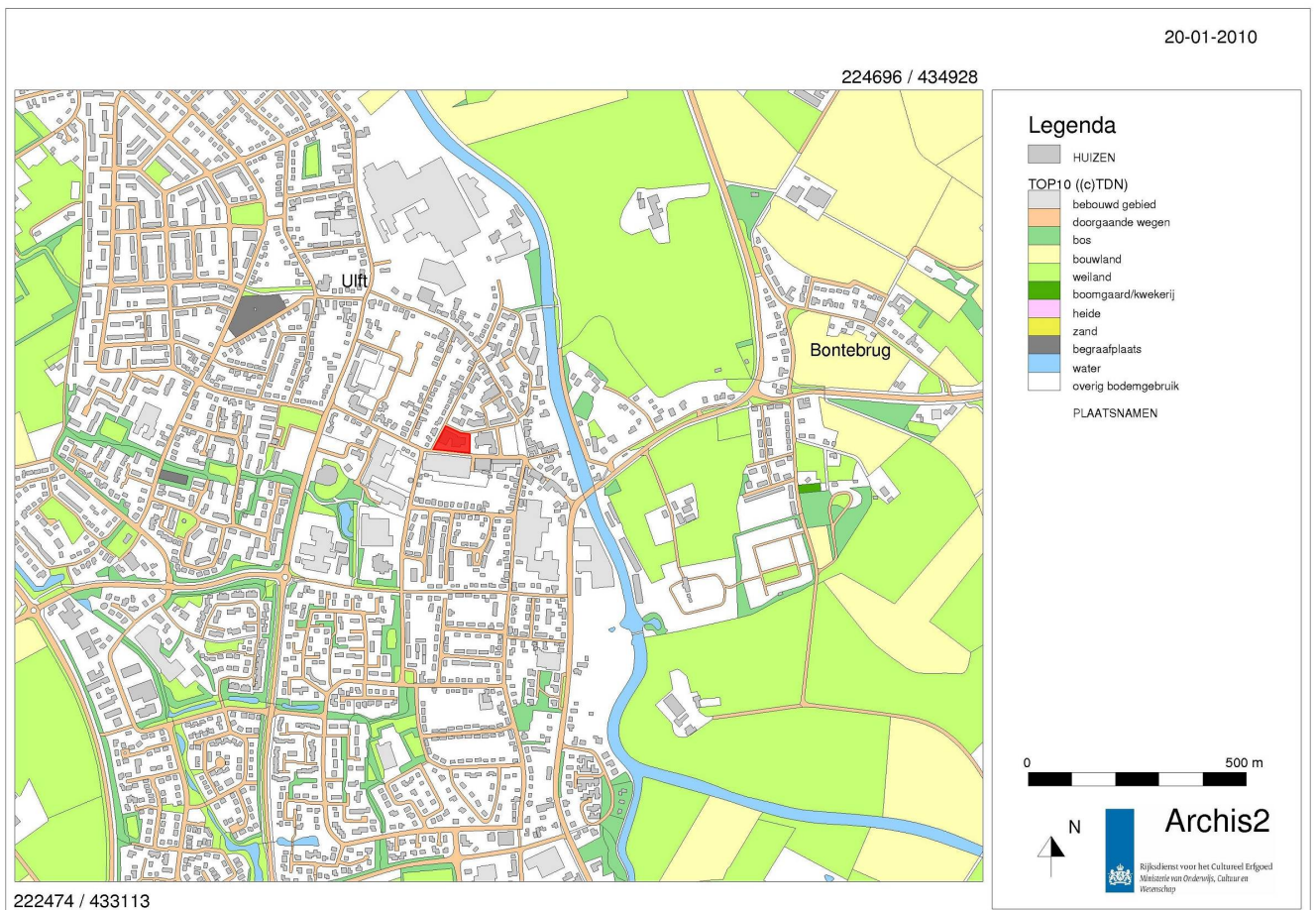
Projectnaam	Centrumplan Fase 1, Smeltkroes Bibliotheek
Projectcode	2009/710
Archisnummer	37855
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	J.J. van Ams
Contact	0345-620105, r.vanams@arcbv.nl
Opdrachtgever	Planoform Vastgoedontwikkeling, dhr. J. Boschloo
Contact	026-3549910, boschloo@planoform.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Oude IJsselstreek, vertegenwoordigd door dhr. M. Kocken, regionaal archeoloog Regio Achterhoek
Contact	0314-321235, m.kocken@regio-achterhoek.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Kerkstraat, Deken Nijkampstraat, Pastoor Vernooijstraat
Plaats	Ulft
Gemeente	Oude IJsselstreek
Provincie	Gelderland
Kaartblad	41C
RD-coördinaten	NW: 223.460/434.156 NO: 223.521/434.140 ZO: 223.523/434.112 ZW: 223.435/434.104
Oppervlakte	4.000 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Afzettingen Oude IJssel
Geomorfologie	Rivierterras, afgedekt met Allerød-klei en/of rivierduinzand
Bodem	Plaggendek
Historische situatie	Ulft is rond 1600 ontstaan aan de westkant van de IJssel, na toestemming van de bewoners van Huis Ulft (aan overkant IJssel) om hier huizen te bouwen. De indeling van het dorp is in de loop der eeuwen nauwelijks veranderd.
Archeologische verwachting	Middelhoog tot hoog

Afbeelding 1. Locatie van het onderzoeksgebied (rood). Bron: Archis2, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

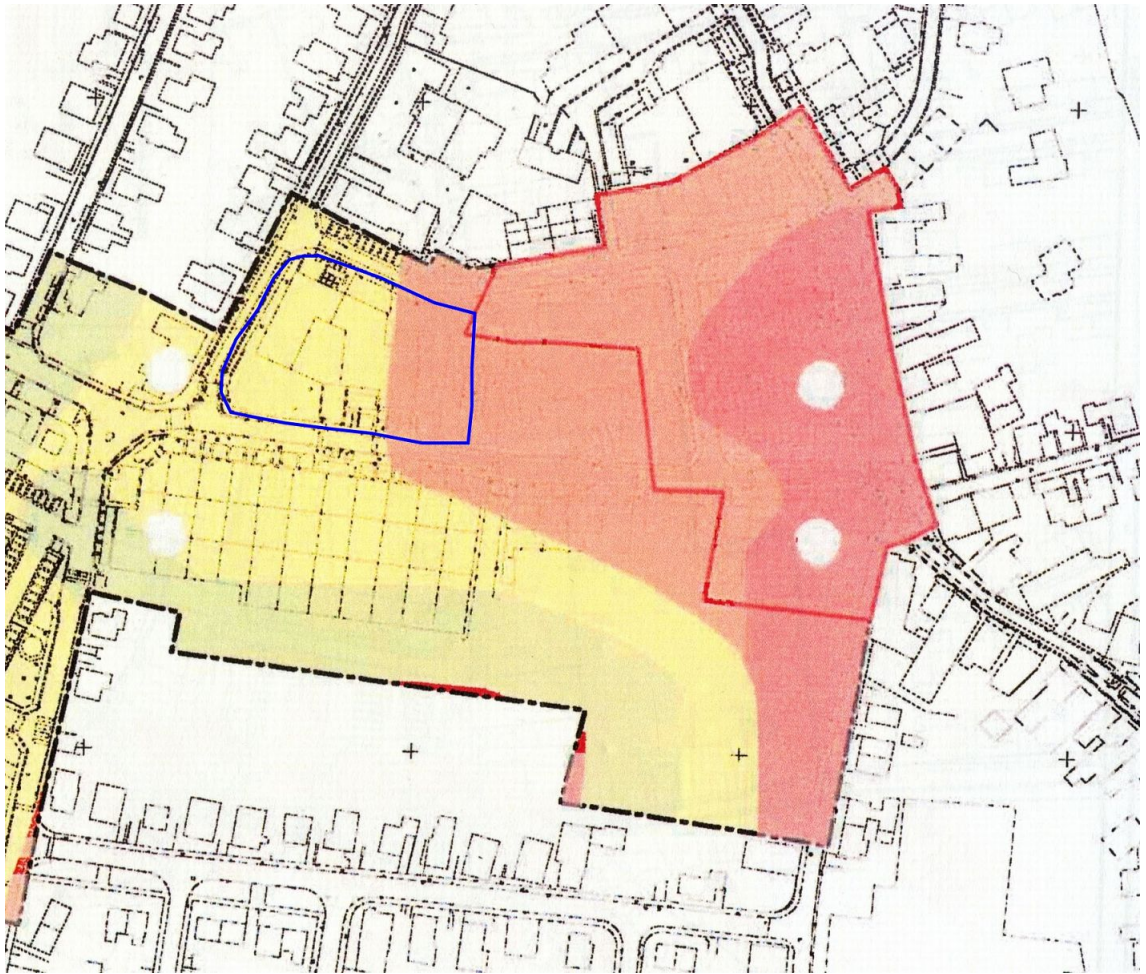
Dhr. J. Boschloo van Planoform Vastgoedontwikkeling heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht verleend voor het uitvoeren van een archeologische begeleiding onder 'protocol proefsleuven' in het gebied tussen de Kerkstraat, Deken Nijkampstraat en Pastoor Vernooijstraat te Ulft. De aanleiding voor dit onderzoek zijn de voorgenomen herinrichtingswerkzaamheden in het kader van Plangebied Centrumplan Fase 1, Smeltkroes Bibliotheek. Het onderzoek is uitgevoerd op 4 november 2009. De projectleiding was in handen van mw. drs. J.J. van Ams De veldtechniek werd verzorgd door ing. M.C. Botermans. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).¹

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van een archeologische begeleiding 'protocol proefsleuven' is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van vondsten en vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Tevens wordt bij dit onderzoek de archeologische waarde van het plangebied vastgesteld om een advies te kunnen geven over eventuele (archeologische) vervolgstappen. In het Programma van Eisen, dat is opgesteld door C.G. Koopstra & N. van Malssen (ARC bv), zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- 1 *In welke mate is het gebied verstoord?*
- 2 *Wat is de geologische/bodemkundige opbouw?*
- 3 *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*
- 4 *Uit welke periode(n) dateren de sporen?*
- 5 *Wat is de datering van de archeologische vondsten en en tot welke vondsttypen en vondstcategorieën behoren zij?*
- 6 *Is er een relatie te leggen tussen de archeologische vondsten en de sporen?*
- 7 *Wat is de relatie van de vondsten en sporen met de eerder aangetroffen vondsten en sporen in de omgeving?*
- 8 *Is er sprake van verschillende bewoningsfasen?*
- 9 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen/structuren en het omringende landschap?*
- 10 *Welke vindplaatstypen zijn er aangetroffen?*
- 11 *Zijn de aangetroffen vindplaatsen behoudenswaardig?*

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

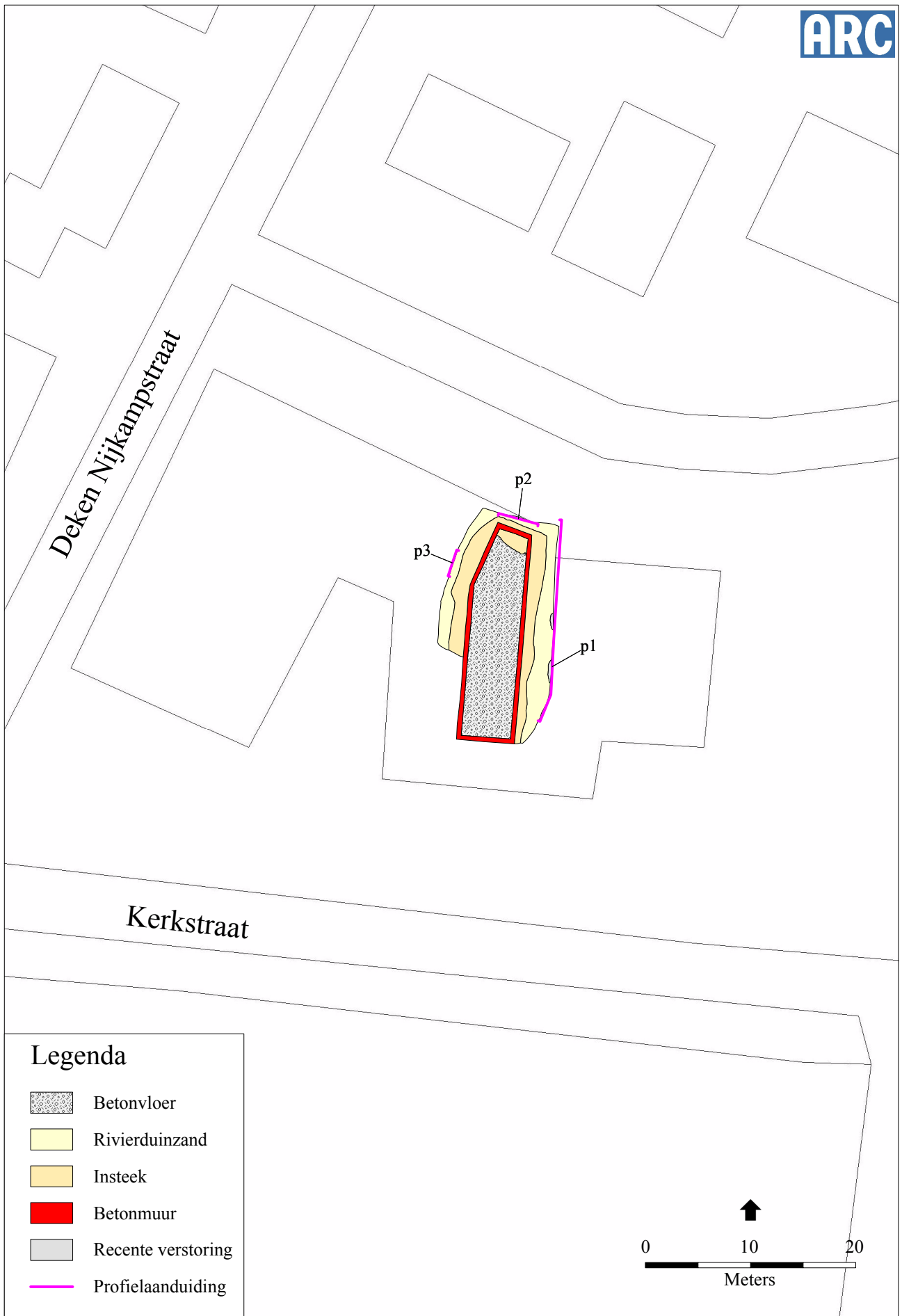
Afbeelding 2. Uitsnede van de waarderingskaart van het plangebied Centrumplan 1 aan de hand van het onderzoek van RAAP, met het huidige onderzoeksgebied blauw omkaderd. Bron: Pronk 2007, figuur 4.

1.3 Onderzoeksgeschiedenis

Het plangebied Centrumplan Fase 1 is in mei 2007 door RAAP Archeologisch Adviesbureau onderzocht middels een bureau-onderzoek en een verkennend booronderzoek (Pronk 2007). Uit dit onderzoek blijkt dat het huidige onderzoeksterrein kan worden opgedeeld in een westelijk deel met een lage archeologische verwachting waarvoor geen vervolgonderzoek werd aanbevolen en een oostelijk deel met een hoge verwachting op resten vanaf het Laat-Paleolithicum. Voor dit deel werd behoud in de huidige staat aanbevolen of – indien dit niet mogelijk was – een prospectief onderzoek (afb. 2).

1.4 Werkwijze

Het veldwerk is uitgevoerd zoals voorgeschreven in Programma van Eisen en conform de KNA (versie 3.1). Het archeologisch onderzoek bestond uit het begeleiden van de sloop van een kelder op het onderzoeksterrein, waarbij tevens waarnemingen konden worden gedaan betreffende de mate van verstoring van de bodem en het natuurlijke bodemprofiel ter plaatse (afb. 3). Het werk ging als volgt: allereerst is langs de oostmuur van de kelder een vlak van ca. 2 m breedte aangelegd, waarbij tevens een oostprofiel is gedocumenteerd. Na het slopen van deze oostmuur en het verwijderen van de vloer van de kelder konden waarnemingen onder deze vloer worden gedaan. Vervolgens is de noordmuur van de kelder gesloopt en is hier weer een profiel gedocumenteerd. Ten slotte is aan de westkant van de kelder weer een vlak van 2 m breed aangelegd (de westmuur was al eerder verwijderd) en is een kolomopname van het profiel vastgelegd. De werkzaamheden werden bemoeilijkt door sloopwerkzaamheden die op het terrein naast de kelder gaande waren. Hierdoor is een deel van het vlak en het zuidprofiel niet vastgelegd.

Afbeelding 3. Overzicht van de werkput met de aangetroffen sporen en de locaties van de gedocumenteerde profielen.
Kaart: B. Schomaker.

2 Resultaten

2.1 Sporen en structuren

In het aanlegde vlak zijn – naast de gesloopte kelder en de ingraving van de kelder – in het rivierduinzand aan de uiterste oostkant twee ‘poeren’ (betonnen blokken die het gewicht van een bouwwerk overdragen op de ondergrond) aangetroffen (afb. 3). Deze zijn tot een diepte van ca. 1,83 m –mv waargenomen (13,14 m +NAP).

2.2 Profielen

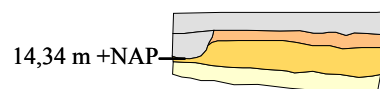
Van de drie profielen die zijn gedocumenteerd, geeft het noordelijke profiel de natuurlijke bodemopbouw het duidelijkst weer (afb. 5 en 4). De opbouw van boven naar onder is:

- tot 50 cm –mv: donkergrijze zandige bouwvoor
- 50 – 80 cm –mv: vorstvaaggrond van bruin, zwak siltige zand
- 80 – 1,25 m –mv: rivierduinzand, eolisch (bruingeel, zwak siltig zand)
- 1,25 – 2,15 m –mv: terrasafzettingen; oranjebruine afzettingen van matig grof zand, onderscheiden door zandbandjes van lichtgrijs matig siltig zand, veel ijzeroer.

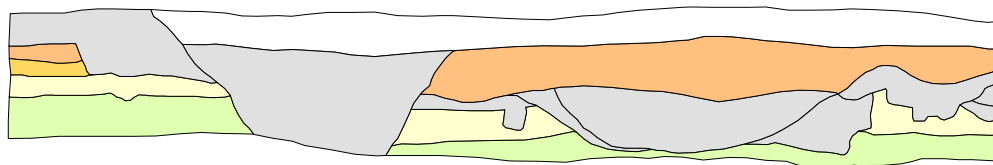
De andere profielen (oost- en westprofiel) laten ongeveer dezelfde opbouw zien, maar zijn meer verstoord door de kelder (afb. 4).

2.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek is een zeer kleine hoeveelheid vondstmateriaal aangetroffen. Het betreft vier vondstnummers waarin drie fragmenten van aardewerk uit de Nieuwe Tijd (steengoed, roodbakkend aardewerk en industrieel keramiek) alsmede drie fragmenten van glasslakken zijn vertegenwoordigd. Daarnaast zijn enkele steenkoolfragmenten en een brokje verroest ijzer met aangekoekte stukjes houtskool geborgen. De vondsten zijn afkomstig uit de kelder en de egalisatielaag (spoor 906), en uit de vorstvaaggrond (spoor 907) in het oost- en noordprofiel. De vondsten dateren uit de Nieuwe Tijd (18e – 19e eeuw).

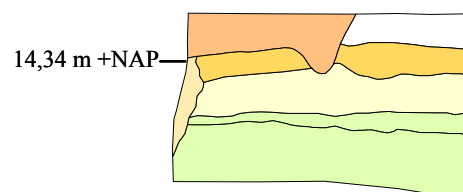

Profiel 1

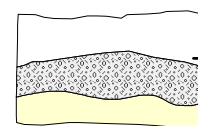

Legenda

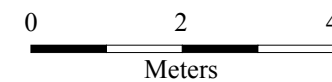
- Bouwvoor
- Terrasafzetting
- Rivierduinzand
- Vorstvaaggrond
- Recente verstoring
- Insteek kelder
- Egalisatielaag
- Keldervloer

Profiel 2

Profiel 3

Afbeelding 4. Overzicht van de gedocumenteerde profielen. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 5. Noordprofiel. Foto: J.J. van Ams.

3 Beantwoording onderzoeksvragen

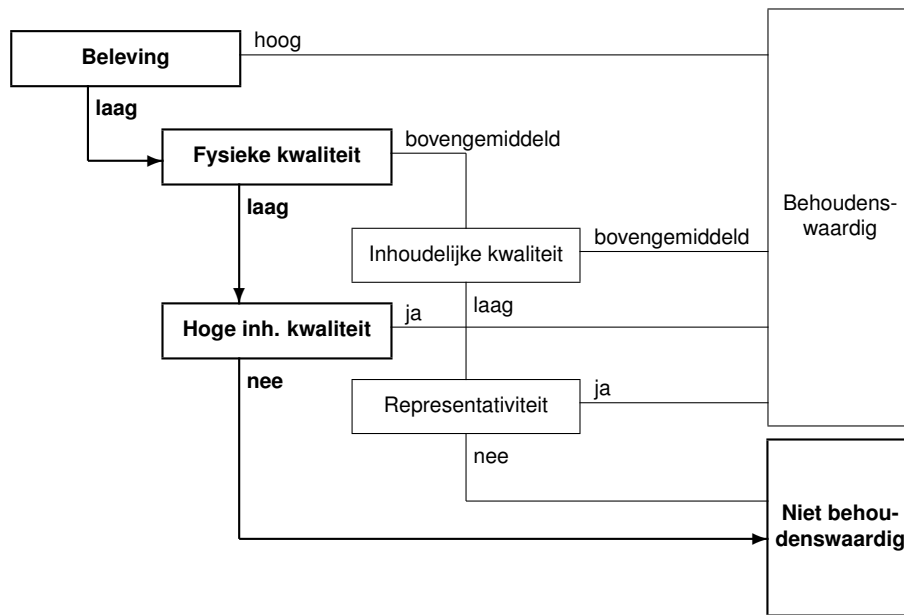
Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen de onderzoeksvragen uit het PvE (zie paragraaf 1.2) als volgt worden beantwoord:

- 1 *In welke mate is het gebied verstoord?*
In feite is vrijwel het gehele onderzoeksgebied verstoord, aangezien het zich direct rondom de te slopen kelder bevindt. De ruimte die rondom de kelder is onderzocht bestaat uit een strook van ca. 2 m, waarvan ongeveer de helft wordt ingenomen door de insteek van de kelder. Ten oosten van de kelder zijn de resten van twee poeren van recente datum gevonden.
- 2 *Wat is de geologische/bodemkundige opbouw?*
De bodem bestaat uit terrasafzettingen met veel kiezels met daarboven eolisch afgezet rivierduinzand. Op dit rivierduinzand bevindt zich een vorstvaaggrond met daarboven een recente ophogingslaag en/of de bouwvoor (zie paragraaf 2).
- 3 *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*
Er zijn geen sporen en/of sporenclusters aangetroffen.
- 4 *Uit welke periode(n) dateren de sporen?*
Niet van toepassing.
- 5 *Wat is de datering van de archeologische vondsten en en tot welke vondsttypen en vondstcategorieën behoren zij?*
De aangetroffen vondsten bestaan uit keramiek (steengoed, roodbakkerd aardewerk en industrieel keramiek), glasslakken, steenkoolresten en een brokje verroest ijzer met aangekoekte stukjes houtskool dat allemaal uit de Nieuwe Tijd (18e – 19e eeuw) dateert.
- 6 *Is er een relatie te leggen tussen de archeologische vondsten en de sporen?*
De vondsten zijn afkomstig uit de kelder, uit de egalisatielaag (spoor 906) en uit de vorstvaaggrond (spoor 907) in het oost- en noordprofiel.
- 7 *Wat is de relatie van de vondsten en sporen met de eerder aangetroffen vondsten en sporen in de omgeving?*
Niet van toepassing.
- 8 *Is er sprake van verschillende bewoningsfasen?*
Niet van toepassing.
- 9 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen/structuren en het omringende landschap?*
Niet van toepassing.
- 10 *Welke vindplaatstypen zijn er aangetroffen?*
Niet van toepassing.
- 11 *Zijn de aangetroffen vindplaatsen behoudenswaardig?*
Niet van toepassing.

4 Waardering volgens KNA 3.1

Hieronder wordt de waardering gegeven van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening is te vinden bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, wordt verwezen naar de website van SIKB (www.sikb.nl), waar de documentatie voor deze waardering is te vinden onder 'Archeologie, KNA 3.1, H3 Inventariserend veldonderzoek, Waarderen (VS07)'.

<hr/>		
<i>Beleving</i>	opmerkingen	
schoonheid	–	
herinneringswaarde	–	
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	nvt	
conservering	2	vondstmateriaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	
informatiewaarde	1	
ensemblewaarde	1	
representativiteit	–	
<hr/>		

5 Aanbeveling

Rondom de kelder zijn geen archeologische sporen aangetroffen. Hoewel het terrein volgens de waardering van de KNA niet behoudenswaardig is (zie paragraaf 4), is het onderzochte gebied zo klein van omvang en vertoont het een dusdanig interessante bodemopbouw dat er geen uitsluitel kan worden gegeven over de archeologische waarde van de rest van het totale onderzoeksterrein. Een deel van de vondsten is aangetroffen in de vorstvaaggrond onder de huidige bouwvoor en/of egalisatielaag. In deze vaaggrond zouden mogelijk nog archeologische sporen aanwezig kunnen zijn, indien dit diepgaande sporen zijn. Het is daarom raadzaam de werkzaamheden op de rest van het onderzoeksterrein eveneens archeologisch te begeleiden, in ieder geval het oostelijk deel. Bij voorkeur wordt er echter voor gekozen een groter oppervlak te bestuderen (bijvoorbeeld in de vorm van een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven).

6 Samenvatting

Aan de Kerkstraat te Ulft is het verwijderen van een kelder archeologische begeleid onder ‘protocol proefsleuven’. Het onderzoek valt binnen de herinrichtingswerkzaamheden in het kader van Plangebied Centrumplan Fase 1, Smeltkroes Bibliotheek. Bij de begeleiding zijn geen archeologische sporen aangetroffen en slechts een handjevol vondstmateriaal, daterend uit de 18e–19e eeuw. Tijdens het onderzoek is de bodemopbouw van het terrein onderzocht, die bleek te bestaan uit terrasafzettingen met daarop rivierduinzand en een vorstvaaggrond. Mogelijk zijn in de top van de vorstvaaggrond nog archeologische sporen en/of resten aanwezig. Vanwege het geringe oppervlak dat is onderzocht en de bodemopbouw, is er geen goede uitspraak te doen over de archeologische waarde van het totale onderzoeksterrein. Daarom wordt de aanbeveling gedaan de resterende werkzaamheden op het terrein eveneens archeologisch te begeleiden. Nog beter zou zijn om – indien mogelijk – een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uit te voeren.

Literatuur

Pronk, E.C., 2007. *Plangebied Centrumplan Ulf, gemeente Oude IJssel; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek met veldtoets*. Weesp (RAAP notitie 2247).

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 3.1

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart
informatiewaarde	1/2/3	opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, RCE of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachrone context: voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context: fysisch- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart